

УДК 321:005.58

АВТОРИТЕТ КЕРІВНИКА ЯК ТИП ЛЕГІТИМНОСТІ ВЛАДИ

Т. В. Новаченко,

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри парламентаризму та політичного менеджменту, Національна академія державного управління при Президентові України

Стаття присвячена науковому обґрунтуванню феномену авторитету керівника як типу легітимності влади. Легітимність влади та її авторитет – це певною мірою схожі феномени. У них відображається ставлення громадськості до влади: коли вона визнається більшістю народу законною і справедливою, коли народ погоджується з владою, коли він добровільно визнає її право ухвалювати рішення, які повинні виконуватися. Чим нижчим є рівень легітимності, тим частіше влада спиратиметься на силовий примус, тому легітимність влади та авторитет керівника – показники демократичності та ефективності державної влади. За цих умов легітимації підлягають усі основні елементи механізму формування авторитету: інституції, через які він здійснюється, управлінські ролі носія авторитету, спосіб проголошення і структура самих авторитетних вимог і розпоряджень. Тож авторитет керівника є способом встановлення легітимної влади.

Ключові слова: авторитет, влада, легітимність, керівник, довіра.

T. V. Novachenko,

Doctor of Public Administration, Associate Professor, Professor of the Parliamentarism and Political Management Department, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

THE AUTHORITY OF THE HEAD AS A TYPE OF LEGITIMATE POWER

The article deals with the scientific study of the phenomenon of the authority of the head as a type of legitimacy. The legitimacy of government and its credibility are the phenomena, which are similar to some extent. They reflect public attitudes towards government: when it is recognized by the majority of population as just and fair, when public comes into line with the government, when people voluntarily acknowledge its right to take the decisions which have to be implemented. Under the conditions of democracy, all basic elements of the mechanism of credibility formation are subject to legitimization: institutions, through which it is carried out, administrative role of credibility agent, means of proclamation and structure of the most reputable requirements and instructions. Thus, the authority of the head is a way of establishing legitimacy.

Key words: authority, power, legitimacy, manager, trust.

Т. В. Новаченко,

доктор наук государственного управления, доцент, профессор кафедры парламентаризма и политического менеджмента, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

АВТОРИТЕТ РУКОВОДИТЕЛЯ КАК ТИП ЛЕГИТИМНОСТИ ВЛАСТИ

Статья посвящена научному обоснованию феномена авторитета руководителя и его определению типом легитимности власти. Легитимность власти и ее авторитет – в определенной степени схожие явления. В них отражается отношение общества к власти: когда она признается большинством народа законной и справедливой, когда народ согласен с властью, когда он добровольно признает ее право принимать решения, которые должны выполняться. Чем ниже уровень легитимности, тем чаще власть будет опираться на силовое принуждение, поэтому легитимность власти и авторитет руководителя – показатели демократичности и эффективности государственной власти. Благодаря этому легитимации подлежат все основные элементы механизма формирования авторитета: институты, через которые он осуществляется, управленческие роли носителей авторитета, способ провозглашения и структура авторитетных требований и распоряжений. Поэтому авторитет руководителя является способом установления легитимности власти.

Ключевые слова: авторитет, власть, легитимность, руководитель, доверие.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Україна як держава, українці як спільнота мають досить значуще геополітичне розташування у світовому просторі та власну культурну автентичність. Відповідно до цього визначилася ціла низка проблем, що вже існують і продовжують своє накопичення як всередині країни, так і через глобалізаційні процеси. Тож в умовах нинішньої кризи перед системою державного управління постає завдання вибору власного, притаманного національній культурі шляху розвитку, забезпечення суспільства і держави від різного роду психосоціальних дисфункцій, досягнення гармонійності суспільно-владних відносин. Вочевидь, сучасні виклики, які постали перед системою державного управління, вимагають адекватної відповіді та створення умов щодо їх подолання. У “Стратегії–2020” Президентом України проголошується курс на проведення важливих реформ у сфері державної політики, зокрема децентралізації, виборчого законодавства, реформи місцевого самоврядування, соціального захисту, реформи державної служби та реорганізація органів державного управління [1]. У цьому контексті особливо актуалізується проблема авторитету керівника в органах державної влади.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та вирішення невизначених раніше частин загальної проблеми. Явища влади й авторитету досліджуються з давніх часів і дотепер. Так, у різних дисциплінах вироблено чимало традицій його розуміння, однак у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених феномен авторитету розглядається як близьке до влади явище в контексті співвідношення формального керівництва, авторитаризму та лідерства. Аналіз останніх публікацій щодо окресленої проблеми дав підстави зробити висновок про те, що проблеми авторитету вивчаються здебільшого в соціальній психології. У дослідженні В.Д.Комарова авторитет розглядається як набір особистісних якостей, що здатні впливати на інших людей. У центр уваги тут потрапляє питання стосунків “керівник–підлеглий”. Е.М.Ткачов досліджує авторитет у напрямі функціонування психічних механізмів цього феномену в реальних емпіричних групах. Через призму соціально-психологічного в управлінській діяльності керівника, у напрямі обґрунтування окремих явищ його психічної діяльності, аналізує авторитет В.І.Міхєєв. Проблема авторитету через контекст влади працівників державної служби досліджується С.І.Трифонову, зокрема авторка визначає психологічні умови формування авторитету.

Трактування В.С.Богданова обертаються навколо філософсько-теоретичного аспекту дослідження, базуючись на традиційному концепті, за яким авторитет – це форма і результат соціальної взаємодії, де структурування й моделювання наукової системи щодо авторитету відповідає контексту історико-економічної та соціокультурної еволюції людства.

Вочевидь, що за межами досліджень залишилися безліч питань щодо розвитку авторитету керівника в органах державного управління України.

Формулювання цілей статті. Мета статті – дослідити питання легітимності влади та авторитету керівника, розкрити їх взаємозв'язок та довести, що авторитет керівника є типом легітимності влади.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Поняття “авторитет” походить від латинського “auctoritas” – “влада”, однак у значенні не просто влади як впливу, могутності, сили, а влади (“auctor”) особи керівника, який застосовує той чи інший тип владарювання у своїй діяльності. Вочевидь специфікою поняття “авторитет” є те, що воно об'єднує в собі посаду й особу, оскільки знеособленої влади не буває – вона належить конкретним людям. Проблема влади є стійкою, глибинною і вічною в суспільному житті. У загальному сенсі поняття “влада” розуміється як здатність і можливість здійснювати свою волю, справляти певний вплив на діяльність людей за допомогою того чи іншого способу – авторитету, права, впливу, сили, насилля тощо. На перший погляд, у визначенні поняття “влада” спостерігається зрозумілість, однак застосування тих чи інших засобів у процесі керівництва вносить деякі складнощі в осмислення цього поняття взагалі.

Аналіз наукової літератури дав змогу дійти висновку, що однозначного трактування поняття “влада” не існує. В Енциклопедичному словнику з державного управління влада – це “здатність і можливість особи, соціальної групи, інституту, організації провадити свою волю через певні засоби та канали впливу на діяльність і поведінку людей, їх спільності. Сутнісно вдадою є відносини управління (керівництва), панування, підпорядкування, покори” [2].

Відповідно до наведеного виникає розуміння того, що “влада” – це відносини, зв'язки, що виникають між людьми, суспільством чи державами, оскільки саме відносини є фактором взаємозв'язку всіх явищ, де залежність одного від іншого є такою, що зміна одного створює умови для зміни іншого.

За М.Вебером (1922 р.) влада – це ймовірність того, що один актор (“auctor” лат. від “augeo” – “збільшую”, “примножую”) у рамках соціальних відносин буде спроможним реалізувати власну волю, незважаючи на спротив [3]. Слід додати, що в давніх джерелах “augeo” – це ще й творча дія в поживному середовищі, яка є правом і перевагою природних сил і Богів. “Будь-яке слово, вимовлене владою (авторитетом), зумовлює деяку зміну у світі, створює щось. Це прихована якість, що висловлює augeo – силу, яка змушує рости все живе і надає життя закону” [4, с. 188]. Тож авторитетна влада – це могутня природна сила, що спрямовується на творення буття.

Макс Вебер аналізував феномен влади в різних аспектах, а саме в соціологічному, економічному, психологічному, політичному й етичному. Водночас його позиції не обмежували типи прояву влади примусом і насиллям. Учений позитивно розцінював переваги переконання, впливу і авторитету, зокрема вплив – це одна з форм реалізації влади, де об’єктивними критеріями її корисності слугують загальнолюдські цінності й інтереси суспільства. За своїми сучасними значеннями поняття “влада” і “вплив” хоча і перетинаються, однак і відрізняються, оскільки в них закладено різні смисли, зокрема, “влада” – це потенціал, а “вплив” – сила авторитету. Інакше кажучи, вплив – це зміна уявлень, думок чи поведінки особи або групи, що відбулася під впливом інших людей через механізми наслідування, психічного зараження, дифузії культурних зразків.

Таким чином, вплив – це одна з форм здійснення влади, сутністю якої є процес і результат істотної зміни смислових утворень, установок і систем цінностей, а також поведінкової активності людини у процесі взаємодії в умовах спільної діяльності тощо. На нашу думку, і вплив, і авторитет мають проявлятися тією мірою, якою одна сторона, мобілізуючи свої можливості, намагається змінити поведінку іншої. Відповідно до цього значущим є факт розуміння представниками влади мінливості міри для кожного відповідного випадку, а не єдина міра і спільний масштаб для всіх випадків. Вочевидь, міра – це не найбільш поширене, а найбільш значуще, таке, що відповідним чином спрямовує і регулює поведінку людей. Отже, вплив може бути реальною силою як легітимної, так і нелегітимної влади.

Як відомо, одним із смислів категорії легітимний (від лат. “legitimus”, “legitima”, “legitimum”) є законний, правомірний, юридичний, правовий. У такому трактуванні цей термін може застосовуватись як синонім поняття “легальний” – власне законний. Тож це поняття є опозиційним положен-

ням про легітимність за моральними категоріями виправдання влади, оскільки легальність влади – це її нормативно-правова законність, що закріплена в державних документах. Легітимність не зводиться до визнання права, а є процесом із застосуванням способу, завдяки якому влада отримує виправдання.

Таким чином, поняття “легальність” означає законність влади, а поняття “легітимність”, поряд із правовим компонентом, має ще й оцінний та етичний.

Зауважимо, що першими “теоретиками легітимності” влади, які передбачили веберівську методологію типів легітимності і влади, були Платон та Аристотель. Парадоксальним є той факт, що когнітивний прорив, що здійснила інтелектуальна еліта грецьких полісів, набув характеру соціальних практик у структурах управління Риму та в імперіях-республіках феодальної Європи. Так, римський сенат та імператор, щоб здобути владний авторитет, змушені були виступати свого роду “інституційною рамкою” народної згоди, являючи собою зачатки відмінності та єдності державності і громадянського суспільства. Авторитет у християнській Європі визначався як серце влади в двоедності її концентрації і зворотного розподілу. Схоже розуміння фундаментального співвідношення між владою й авторитетом знайшло яскраве вираження в афористичній формі у Цицерона “влада в народі, авторитет у сенаті”.

Наголосимо, що поняття “легітимний тип влади” у соціологічному сенсі було введено саме М.Вебером. Так, учений у праці “Господарство і суспільство” (опублікована у 1922 р.) визначає три “ідеальні типи” легітимності влади, наголошуючи, що поняття “легітимна влада” й “авторитет” синоніми. Учений вводить у соціологію поняття “визнання” і перетворює його на категорію “орієнтація на іншого”, що виявилось визначальним моментом соціальної дії. Сучасне суспільство, приймаючи правила легітимації влади, передбачає можливість різного розуміння її сенсів, де кожен із них може бути соціально визнаним, що означає – цінним та авторитетним. Тому легітимність – це не властивість соціального ладу, а властивість певного уявлення та визнання влади. Інакше кажучи, легітимна влада – це така, яка визнається тими, хто їй підкорюється, за рахунок надання їй бонусу, винагороди у формі довіри, однак ці дивіденди необхідно постійно підтверджувати.

Для вчених ХХ ст., зокрема Т.Парсонса, влада – це можливість досягнення соціальних і суспільних цілей, і в цій якості вона є аналогічною грошам, слугуючи основою узагальненої здатності

досягати цілей. У соціологічному аналізі влада повинна визнаватися первинним поняттям. Вона потенційно визначає всі відносини, але це поняття слід розділити на різні компоненти, перш ніж ефективно його використовувати [5]. Окреслюючи значущість феномену влади, Е.Гідденс наголошує, що в соціологічному аналізі влада має визнаватися первинним поняттям, оскільки це – перетворювальна здатність людини або здатність втручатися в низку подій для їх зміни. Головну відмінність учений вбачає між двома типами ресурсів влади, зокрема матеріальними (економічними або ті, що розподіляються) й авторитетними, включно з легітимністю, а також багатьма іншими аспектами авторитетної влади, акцентуючи, що жоден із них не має переваги [6].

Таким чином, влада за своєю суттю є людським феноменом – складним і винятковим, який важко з чимось порівняти. Влада – це особливі стосунки між людьми, право і можливість одних повелівати, розпоряджатися й управляти іншими; здатність і можливість одних здійснювати свою волю стосовно інших. Інакше кажучи, влада – це можливість спрямування діяльності і поведінки людей за допомогою різноманітних засобів, зокрема авторитету, впливу, легітимності. Останнє є одним із показників ефективності політичної влади, що відображає ставлення громади до неї, коли більшість народу визнає владу законною і справедливою. Інакше кажучи, легітимність означає згоду народу з владою, коли він добровільно визнає її право ухвалювати рішення, які повинні виконуватися. Отже, будь-яка легітимна влада – форма політичного правління, за допомогою якої керівники успішно зберігають претензію на те, що вони управляють по праву відповідно до закону чи традиції, підтверджують свій авторитет, доводячи населенню, що саме вона найбільшою мірою відповідає його інтересам. Специфіка легітимної влади полягає в тому, що цей феномен забезпечує особливу конфіденційність – довірливість владних відносин, їх визнання й узгодженість.

Довіра (англ. trust) – це психічний стан, за якого ми покладаємося на будь-яку думку, що здається нам авторитетною, і тому відмовляємося від самостійного дослідження питання, яке може бути нами вивчено. “Довіра” – це впевненість у чийсь сумлінності, щирості, у правильності чого-небудь [7]. Виявляти довіру – означає віддавати свою довіру в заставу, але з подальшим поверненням. Відносини, які встановлюються між людиною, наділеною владою, і тим, хто їй підпорядковується за своєю волею, подекуди фіксуються в понятті “особистої відданості”. Головним змістом поняття “відданість” є латинське слово “fides” (первин-

не значення – довіра, авторитет), що пов’язує його зі значенням “кредит довіри”. Це явище належить до сфери відносин у владі, реалізуючись як протекція, що надається тому, хто підкоряється владі, замість покори того, хто підкоряється. Феномен довіри означає впевненість у тому, що об’єкт довіри буде саме таким, яким ми його собі уявляємо відповідно до певних норм і вимог. Довіра передбачає формування установки на те, що об’єкт довірливих стосунків відповідатиме нашим очікуванням щодо певних дій, їх якості, результативності та передбачуваності, проявляючи взаємність і відповідальність. Незважаючи на той факт, що довіра має специфічні риси, зокрема неможливість або відсутність достатнього підтвердження гарантій, довіра – це душевний стан, що виражає суб’єктивну оцінку вірогідності та передбачає формування певної емоційної установки на здійснення очікуваного. Вирішальним тут стає необхідність перетворення душевного стану на стан життя. У визначенні поняття “довіра” акцентується увага на тому, що вона є значущою в міжособистісних стосунках. Проте участь у таких функціональних системах, як економіка чи політика – це вже не питання особистісних стосунків, тому воно вимагає впевненості, а не довіри. Вочевидь наголошується на характері взаємозв’язку понять “довіра” і “впевненість”, де кожне з них може виступати підвалиною для формування іншого.

Е.Гідденс також вважає недоцільним розмежування цих понять і розглядає довіру скоріше як прояв упевненості. Довіра – кредит довіри агентам або абстрактним системам, що базується на своєрідному “зануренні у віру”, яка виносить за дужки ігнорування або брак інформації [6, с. 101].

Отже, феномен довіри є основоположним у понятті “легітимність”, в якому злилися елементи релігійного, магічного, політичного й утилітарного.

Тривалий час у поняття “віра” вкладався лише релігійний сенс. Наразі це поняття характеризується тим, що приймає ті чи інші положення, які не потребують доказу, оскільки далеко не всі переконання людини можуть бути обґрунтованими та перевіреними. Частина з них приймається без доказів, з вірою в те, що ті чи інші переконання є правдивими, корисними, позитивними. У цьому розумінні віра є протилежною знанням, з якими асоціюється все те, що може бути перевірено, підтверджено, обґрунтовано, доведено. Аналізуючи специфічність понять “віра”, “довіра”, “впевненість” констатуємо той факт, що це доволі складні процесуальні стани, які поєднують у собі раціональне та ірраціональне, знання і незнання, початок якого в часі визначити досить складно. Тож віра, довіра, впевненість – це фунда-

ментальний психологічний стан людини як гносеологічна установка ціннісного ставлення до іншого, що означає можливість довіряти комусь себе, самому віддаватися на віру. Водночас довіра торкається питань, що перебувають у компетенції людського пізнання; довіряється той, хто не хоче чи не може вирішити або зробити щось самостійно, покладаючись на суспільну думку або на авторитетну особу. Тож довіра може ще виникати з усвідомлення слабкості, невпевненості в собі, відповідно, виникає необхідність визнання авторитету. Інакше кажучи, довіра, позиціонуючись стосовно когось, на перший погляд, може створити ситуацію невпевненості у своїх силах. Однак ідея Н.Лумана про те, що кожне з цих понять може виступати основою для формування іншого, дає підстави не сумніватися у взаємозв'язку і взаємозалежності цих понять як безсумнівного усвідомлення особистісної сили.

Таким чином, довіра і впевненість володіють великою силою актуалізації та життєвого творення і є позитивною умовою внутрішнього розвитку людини. Це – одне з положень для встановлення авторитету як типу легітимної влади. Інакше кажучи, це – той ресурс влади, за якого люди з готовністю підкоряються наказам, оскільки вважають владу легітимною, однак, якщо люди розуміють не виправданість наказів, довіра закінчується.

Як наголошувалося “auctor” – це той, хто щось започатковує, справляє вплив, виступаючи в ролі автора, тож авторитетний керівник в органах державної влади є тією самою особистістю, яка сприяє досягненню управлінських цілей. Звернувшись до довідкової літератури, бачимо, що поняття “керівник” має кілька визначень, а саме: той, хто спрямовує чийсь діяльність; наставник, вихователь; той, хто очолює установу, організацію тощо; посада особи, яка завідує чимось, або особа, що обіймає таку посаду [8]; особа, яка керує чим-небудь [9].

У сучасній науковій літературі “керівник” здебільшого визначається як особа, наділена повноваженнями ухвалювати управлінські рішення та здійснювати організацію їх виконання, створюючи для цього належні умови. Водночас значна увага приділяється його особистісним якостям, наголошуючи на тому, що керівник – це та особистість, яка має організаторський талант і наділена суто людськими душевними якостями.

Отже, керівник – це посадова особа, наділена адміністративною владою. Інакше кажучи, увага здебільшого зосереджується на статусі керівника, що визначається сукупністю прав та обов'язків посадової особи з акцентуацією уваги і на значущості того, що пов'язується із внутрішнім світом людини, її почуттями та переживаннями.

У державному управлінні поняття “керівник” визначається як особа, на яку офіційно шляхом призначення (обрання, затвердження) покладено функції керівництва державною або будь-якою іншою організацією, наділена формально регламентованими правами і обов'язками, зокрема правом висувати юридично владні вимоги і застосовувати засоби дисциплінарного впливу до органів та осіб, які перебувають у його підпорядкуванні по службі. Він представляє організацію у взаємовідносинах з іншими організаціями. Головне призначення керівника в органах державної влади – забезпечення їх ефективного функціонування. Реальний його вплив на діяльність організації базується на офіційних повноваженнях, організаторських здібностях і особистому авторитеті. Керівник у державному управлінні – посадова особа державного органу або його апарату та інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих функцій. Функції, які виконують керівники у державному управлінні, зумовлюють виділення основних їх категорій, зокрема керівників низової, середньої та вищої ланок. Категорії керівників на державній службі в Україні визначаються відповідно до Закону України “Про державну службу” шляхом класифікації посад. Головним критерієм класифікації посад державних службовців є організаційно-правовий рівень органу, який приймає їх на роботу, обсяг і характер компетенції на конкретній посаді, роль і місце посади в структурі державного органу [10, с. 315].

Відповідно до наведеного доцільно конкретизувати найбільш значимі вимоги щодо претендентів на посаду керівника в органах державної влади, оскільки сучасний керівник має стати провідником змін – суспільно-історичних, економічних, психологічних, політичних, що базується на довірі громади.

Отже, він має бути скоріше моральним авторитетом, а не тим, хто видає накази. Тому смисл державної влади як феномену сучасного суспільного життя полягає у здійсненні авторитетного керівництва в її органах, яке сприймається підлеглими, на яких вона поширюється. Добровільно підкоряючись авторитетному керівникові, який адекватно відображає інтереси громадян, останні й легітимізують владу, сприяючи її ефективності, а відтак – стабільності суспільно-політичного розвитку, досягненню спільного блага. Інакше кажучи, авторитет керівника – це той ресурс, що визначає тип легітимності влади, відповідно до якого встановлюються пріоритети щодо вибору імперативів, принципів та методів управління,

які спрямовуються на досягнення поставлених управлінських цілей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Поняття “влада” є полісемантичним, розгалуженим, воно має багато відтінків та нюансів і ототожнюється з пануванням, впливом, силою, авторитетом як типом/способом її легітимністю.

Проблема співвідношення легітимності влади й авторитету керівника є однією з найважливіших, оскільки способи її досягнення можуть суттєво відрізнятися. Специфікою легітимного авторитету є те, що цей феномен забезпечує особливу довірливість у владних відносинах. Поняття “довіра” – це ціннісно-оцінний психічний стан суб’єкта, що корелює з категоріями “віра” і “впевненість”. Тож віра, довіра, впевненість – це фундаментальний психологічний стан людини як гносеологічна установка ціннісного ставлення до іншого. Можливість довіряти комусь себе, самому віддаватися на віру і є основоположним у встановленні легітимної влади й авторитету керівника.

Авторитет влади сприяє її легітимності, тому – це певною мірою схожі феномени. У них відображається ставлення громади до влади: коли вона визнається більшістю народу законною і справедливою, коли народ погоджується з владою, коли він добровільно визнає її право ухвалювати рішення, які повинні виконуватися. Чим нижчим є рівень легітимності, тим частіше влада спиратиметься на силовий примус, тому авторитет керівника як тип/спосіб легітимності влади є показниками її ефективності. При цьому легітимації підлягають всі основні елементи механізму утворення авторитету: інституції, через які він здійснюється, авторитетні ролі носія авторитету, спосіб проголошення і структура самих авторитетних вимог та розпоряджень. Тож авторитет керівника – це тип/спосіб, за яким встановлюється легітимність влади.

Напрямом подальших наукових розвідок порушеної у статті проблематики може стати вивчення авторитетного управлінського керівництва шляхом дослідження конкретних умов взаємодії з підлеглими.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку України–2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reforms.in.ua/ua/proekty/2020>.
2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. – Київ: НАДУ, 2010. – 820 с.
3. Вебер М. Типы господства [Электронный ресурс] / М. Вебер. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/veber/tip_gosp.php.
4. Библия. Комментарии // Рос. библейс. о-во. – М., 1997. – 688 с.
5. Парсонс Т. Социальная система // О социальных системах / Т. Парсонс; пер. с англ. В. Чесноковой, Г. Беляевой, В. Герчикова, Н. Осиповой; под ред. В. Ф. Чесноковой и С. А. Белановского. – М.: Акад. Проект, 2002. – С. 73–520.
6. Giddens A. The Consequences of Modernity / A. Giddens. – Cambridge: Polity Press, 1996. – 186 p.
7. Brockhaus Enzyklopädie: Deutsches Wörterbuch / Reh-Zz Günther Drosdowski Ausgabe: 19. – Herausgeber: Brockhaus, 1995. – P. 1360.
8. Словник української мови: у 4 т. / упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченка. – Київ: Вид-во Акад. наук Української РСР, 1958. – Т. 4. – 504 с.
9. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 8000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова; РАН, Ин-т рус. языка им. Виноградова. – Изд. 4-е, дополн. – М.: Азбуковник, 1999. – 944 с.
10. Про державну службу [Електронний ресурс]: Закон України від 16 груд. 1993 р. – 1993. – № 52. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>.

References

1. Stratehiya rozvytku Ukrayiny 2020. – [elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://reforms.in.ua/ua/proekty/2020>
2. Entsyklopedychnyy slovnyk z derzhavnogo upravlinnya / uklad.: Yu. P. Surmin, V. D. Bakumenko, A. M. Mykhnenko ta in.; za red. Yu. V. Kovbasyuka, V. P. Troshchyns'koho, Yu. P. Surmina. – K.: NADU, 2010. – 820 s.
3. Veber M. Tipi hospodstva [elektronnyy resurs] / M. Veber. – Rezhym dostupu: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/veber/tip_gosp.php
4. Byblyya. Kommentaryy // Rosyyskoe bybleyskoe obshchestvo. – M., 1997 – 688 s.
5. Parsons T. Sotsyal'naya sistema // O sotsyal'naya sistema / T. Parsons; per. s anhl. V. Chesnokovoy, H. Belyaevoy, V. Herchikova, N. Osypovoy; pod red. V. F. Chesnokovoy y S. A. Belanovskoho. – M.: Akademicheskyy Proekt, 2002. – S. 73–520.
6. Giddens A. The Consequences of Modernity / A. Giddens. – Cambridge: Polity Press, 1996. – 186 p.
7. Brockhaus Enzyklopädie: Deutsches Wörterbuch / Reh-Zz Günther Drosdowski Ausgabe: 19. – Herausgeber: Brockhaus, 1995. – r. 1360.
8. Slovnyk ukrayins'koyi movy: v 4-kh t. / uporyu z dod. vlas. materialu B. Hrinchenka. – K.: Vyd-vo Akademiyi nauk Ukrayins'koyi RSR, 1958. – T.4. – 504 s.
9. Ozhehov S. Y. Tolkoviy slovar' russkoho yazika: 8000 slov y frazeolohych. virazheny / S. Y. Ozhehov, N. Yu. Shvedova; RAN, Yn-tut russkoho yazika im. Vynohradova. – Yzd. 4-e., dopoln. – M.: Azbukovnyk, 1999. – 944 s.
10. Pro derzhavnu sluzhbu: Zakon Ukrayiny: vid 16.12.93 [elektronnyy resurs]. – 1993. – # 52. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>